

УДК 339.137

М. П. Денисенко,

*професор кафедри економіки підприємства,
Київський національний університет технологій та дизайну,
вул. Немировича-Данченка, 2, м. Київ, 01011
profden@bk.ru*

А. В. Бобровник,

*аспірантка кафедри бізнес-економіки,
Київський національний університет технологій та дизайну,
вул. Немировича-Данченка, 2, м. Київ, 01011
avmanko2607@gmail.com*

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ

Анотація. У статті розглядаються критерії оцінювання країн, що застосовуються такими міжнародними організаціями, як Світовий економічний форум в Давосі, Швейцарський економічний інститут, Світовий банк, американський дослідницький центр «The Heritage Foundation», ООН, міжнародною організацією Transparency International. Досліджено рейтинг України за допомогою наступних показників: індекс глобальної конкурентоспроможності, індекс глобалізації, індекс легкості ведення бізнесу, індекс економічної свободи, індекс сприйняття корупції, індекс розвитку людського потенціалу. Також проаналізовані сильні й слабкі сторони української економіки.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентні переваги, економічний розвиток, критерії оцінювання, рейтинг конкурентоспроможності.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Стале зростання економіки будь-якої держави потребує сприятливих умов для ведення бізнесу, що передбачає системне посилення конкурентних переваг порівняно з іншими кра-

їнами світу і сприяє підвищенню адаптивності економічної системи до зовнішніх збурень. Конкурентоспроможність економіки та методи її визначення перебувають у центрі уваги економістів та урядовців, оскільки впливають на досягнення динамічного економічного розвитку та підвищення якості життя населення. Досягнення високого рівня конкурентоспроможності є стратегічною метою для України, бо сприятиме формуванню сильної держави із сформованою та розвиненою ринковою і галузевою структурою, кваліфікованими фахівцями та передовим науковим потенціалом.

Аналіз останніх публікацій із проблеми. Наукове підґрунтя для дослідження конкурентоспроможності закладено професором Гарвардського університету Майклом Портером у праці «Конкурентні переваги країн». Дослідженнями теорії конкурентоспроможності займалися також Дж. Сакс, Й. Шумпетер, В. Нордхауз, Д. Веймер, Р. Фатхутдінов, О. Нагорний, А. Уніят, В. Новицький та ін. У їхніх роботах створено теоретичне підґрунтя, що визначає сутність, методи та механізми управління конкурентоспроможністю національної економіки.

Невирішені проблеми дослідження. Починаючи з 2014 року оцінка України в міжнародних рейтингах конкурентоспроможності стрімко падає. Це пов'язано з військовими діями на території країни. Протистояння на Донбасі призводять до постійного зниження загальноекономічних показників, руйнування інфраструктури, зниження виробництва. Тому пошук шляхів підвищення конкурентних позицій України у світовому економічному просторі є особливо актуальним.

Мета дослідження. Дослідження та оцінка рейтингу України у відображенні міжнародних організацій.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Одним із найважливіших критеріїв оцінки стану держави, за якими проводиться оцінка рівня її добробуту та соціально-економічного розвитку, є конкурентоспроможність, тобто сукупність властивостей, притаманних національній економіці, що визначають здатність держави конкурувати з іншими країнами. Визначивши місце і роль держави на світовому ринку, можна установити чітку стратегію забезпечення економічної безпеки України у міжнародних вимірах, адже вона є запорукою позитивних змін у взаємовідносинах України з усіма гравцями світового ринку: інвесторами, кредиторами, ТНК, урядами держав [1].

Для порівняння рівня конкурентоспроможності держав проводиться ранжування держав за допомогою комплексних індексів, що групують у собі різні зважені показники. В основу цих індексів покладено ключові фактори, що впливають на економічне, політичне становище. Найбільш відомими є: індекс глобальної конкурентоспроможності (the global competitiveness index), індекс глобалізації (KOF Index of Globalization), індекс легкості ведення бізнесу (Ease of doing business Index), індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom), індекс розвитку людського потенціалу (Human Development Index). Рейтинги індексів є важливим інструментом, який політичні діячі та лідери бізнесу можуть використовувати для формулювання

досконалішої економічної політики, забезпечення економічної безпеки та інституціональних реформ в економіці, підвищення конкурентоспроможності держави.

Щорічно з 1971р. складаються рейтинги конкурентоспроможності країн, які доповідаються на Всесвітньому економічному форумі. Методологія визначення конкурентоспроможності змінювалась протягом років. З 2000р. Дж. Саш запропонував використання індексу конкурентоспроможності для росту (GrowthCompetitivenessIndex), що базувався на теорії економічного росту. Роботу в цьому ж напрямку продовжив професор Майкл Портер, який запропонував індекс конкурентоспроможності бізнесу (BusinessCompetitivenessIndex), що базується на детальному дослідженні мікроекономічних аспектів в тій чи іншій країні.

У 2004р. за методикою професора Колумбійського університету Ксав'є Сала-і-Мартіна розраховується індекс глобальної конкурентоспроможності (GlobalCompetitivenessIndex), який поєднує як макро-, так і мікроекономічні фактори. Відповідно до цієї методики країна отримує оцінку, яка базується на розрахунку за 12 основними критеріями: державні установи, інфраструктура, макроекономічна стабільність, охорона здоров'я та початкова освіта, вища освіта і навчання, ринок товарів, ринок праці, фінансовий ринок, рівень розвитку і використання технологій, обсяг внутрішнього ринку, розвиток бізнесу та інновацій.

За результатами звіту Всесвітнього економічного форуму (Global CompetitivenessIndex 2016-2017) Україна посіла 85 місце серед 140 держав, що на 6 сходинок нижче порівняно з минулим роком (таблиця 1). Це – наслідок збройного конфлікту на території України, що призводить до погіршення загальноекономічного становища, руйнування інфраструктури, скорочення виробництва та зниження інвестиційної привабливості.

Таблиця 1

**Україна в рейтингу глобальної конкурентоспроможності
Всесвітнього економічного форуму***

Показник	Місце України			Сусіди України по рейтингу 2016–2017	Країна-лідер (1 місце) у 2016-2017рр.
	2016-2017рр. (з 140 країн)	2015-2016рр. (з 138 країн)	2014-2015рр. (з 144 країн)		
1	2	3	4	5	6
Базові вимоги	102	101	87	Молдова, Бразилія	Сінгапур
Підсилювачі ефективності	74	65	67	Македонія, Кенія	США
Інновації і розвиток	73	72	92	Бразилія, Ефіопія	Швеція
Інститути	129	130	130	Молдова, Аргентина	Фінляндія
Інфраструктура	75	69	68	Сербія, Чорногорія	Гонконг

Закінчення таблиці 1

1	2	3	4	5	6
Макроекономічне середовище	128	134	105	Ліберія, Барбадос	Норвегія
Охорона здоров'я і початкова освіта	54	45	43	Сербія, Словаччина	Фінляндія
Вища освіта і професійна підготовка	33	34	40	Росія, ОАЕ	Сінгапур
Ефективність ринку товарів і послуг	108	106	112	Молдова, Камерун	Сінгапур
Ефективність ринку праці	73	56	80	Гана, Ліберія	Швейцарія
Рівень розвитку фінансового ринку	130	121	107	Молдова, Іран	Нова Зеландія
Технологічна готовність	85	86	85	Бруней, Ботсвана	Швейцарія
Розмір ринку	47	45	38	Чехія, Перу	Китай
Конкурентоспроможність бізнесу	98	91	99	Казахстан, Нігерія	Швейцарія
Інновації	52	54	81	Македонія, Барбадос	Швейцарія
Глобальний індекс конкурентоспроможності	85	79	76	Намібія, Греція	Швейцарія

* Розробено за даними [2,3].

У світовій практиці для оцінки рівня залученості країн у глобальні процеси Швейцарським економічним інститутом (KOF Swiss Economic Institute) розробляється індекс рівня глобалізації країн світу. Для проведення експертного аналізу використовувались статистичні дані міжнародних організацій, зокрема Всесвітнього банку, Міжнародного валютного фонду, ЮНЕСКО тощо. Кінцеве значення індексу коливається в межах від 0 до 100 балів та формується шляхом оцінки 24 показників, об'єднаних у 3 складові: глобалізація в економічній, соціальній та політичній сферах. Для оцінки рівня глобалізації додатково використовуються показники портфельних інвестицій, а також доходи нерезидентів у формі заробітної плати або прибутки від інвестицій, виражені у відсотках до ВВП. Що вище значення індексу глобалізації країни, то активніше вона залучена у світові процеси [8].

Згідно з «KOF Index of Globalization 2016» за 2016 рік Україна піднялась на одну позицію та зайняла 41 місце серед 207 країн [3]. Значення рівня глобалізації України досягло історичного максимуму і склало 70,71 бала, що дозволило країні випередити Росію (69,40), Молдову (63,14) та Білорусію (61,34) і розташуватись у рейтингу між Латвією (70,97) та Таїландом (70,45).

Із метою порівняння сприятливості бізнес-середовища у різних країнах світу щороку Світовим банком складається Індекс легкості ведення бізнесу (Ease of Doing Business Index), який базується на вивченні та квантифікації національних законів, правил та постанов щодо ведення підприємницької діяльності.

В оцінці легкості ведення бізнесу DoingBusiness у 2016 році Україна зайняла 80 місце серед 189 країн та піднялась на 16 сходинок порівняно з 2015 роком і на 32 сходинки порівняно з 2014 роком (таблиця 2). Позитивні зміни відбулися за рахунок спрощення процедури відкриття підприємства та сплати податків, введення електронної системи подачі звітності.

Таблиця 2

Україна в легкості ведення бізнесу (Ease of Doing Business Index)*

	Місце України			Зміни в рейтингу
	2016р.	2015р.	2014р.	
Реєстрація підприємства	20	76	69	+56
Отримання дозволу на будівництво	140	70	68	-70
Підключення до системи електропостачання	130	185	182	+55
Реєстрація власності	63	59	88	-4
Кредитування	20	17	14	-3
Захист інвесторів	70	109	107	+39
Оподаткування	84	108	157	+24
Міжнародна торгівля	115	154	153	+39
Забезпечення виконання контрактів	81	43	44	-38
Закриття підприємства	150	142	141	-8
Індекс легкості ведення бізнесу	80	96	112	+16

*Розроблено за даними [4,5]

Щороку американським дослідницьким центром «The Heritage Foundation» та газетою «The Wall Street Journal» опубліковується рейтинг економічної свободи країн світу (Index of Economic Freedom). Експерти Heritage Foundation визначають економічну свободу як «відсутність урядового втручання або перешкоджання виробництву, розподілу і споживанню товарів і послуг, за винятком необхідного громадянам захисту та підтримки свободи як такої».

У рейтингу економічної свободи Україна у 2017 році зайняла 166 місце серед 180 країн світу, отримавши найнижчі показники не тільки серед країн Європи, а й пострадянського простору.

Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) складається комбінований показник, який характеризує якість життя людини в країнах та регіонах світу, так званий індекс розвитку

людського потенціалу (Human Development Index, HDI) [5]. Цей показник розподіляє країни на чотири рівні розвитку та містить індекс тривалості життя, освіти та доходів населення. У 2015 році Україна посіла 84 місце з 187 країн світу. За період з 1990р. до 2015 року значення індексу зросло в середньому на 5,2%.

Висновки та перспективи подальших досліджень. За результатами дослідження виявлено, що Україну роблять слабкою військовий конфлікт на Донбасі, макроекономічна нестабільність (інфляція, високі кредитні ставки, неефективне витрачання бюджетних ресурсів), епідемії корупції, низька якість суспільних інституцій, несприятливе підприємницьке середовище. Звідси саме реформування інституційного середовища закладає базу для майбутнього розвитку і є об'єктивною вимогою підвищення конкурентоспроможності України. Також зусилля держави варто спрямувати на формування сприятливого бізнес-середовища, яке дозволить реалізувати наявний інноваційний та людський потенціал і стане передумовою поступового підвищення міжнародної конкурентоспроможності України у світових рейтингах.

Список використаної літератури

1. **Аналітичний огляд «Результат України у світових рейтингах»** / Департамент економічного аналізу та прогнозування. – К, 2010.
2. **The Global Competitiveness Report 2015-2016** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/GlobalCompetitiveness_Report_2015-2016.pdf
3. **The Global Competitiveness Report 2016-2017** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05Full_Report/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf
4. **World Bank Ease of Doing Business Report 2016**. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://russian.doingbusiness.org/rankings>
5. **World Bank Ease of Doing Business Report 2015**. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://russian.doingbusiness.org/rankings>
6. **Паламарчук О. М.** Міжнародна конкурентоспроможність України: оцінка проблем та шляхи покращення конкурентних позицій / О. М. Паламарчук // Економічний вісник університету. – 2013. – Вип. 20(1). – С. 111-115. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2013_20\(1\)_24](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2013_20(1)_24).
7. **Porter, M. (1990).** The Competitive Advantage of Nations. The Free Press, A Division of Macmillan.
8. **Охота В. І.** Конкурентоспроможність України на світовій економічній арені / В. І. Охота // Економічний аналіз. – 2015. – Т. 19(1). – С. 84-90. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2015_19\(1\)_13](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2015_19(1)_13).
9. **Украина стала конкурентоспособнее** [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ekonomika.eizvestia.com/full/ukraine-povyshili-konkurentosposobnost>
10. **Ряба О.І.** Конкурентоспроможність України та напрями її підвищення / О.І. Ряба, Н.М. Шумило // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 2. – с 65-69.

Николай Павлович Денисенко,
 профессор кафедры экономики предприятия,
 Киевский национальный университет технологий и дизайна,
 ул. Немировича-Данченко, 2, г. Киев, 01011
 profden@bk.ru

Анна Владимировна Бобровник,
 аспирантка кафедры бизнес-экономики,
 Киевский национальный университет технологий и дизайна
 ул. Немировича-Данченко, 2, г. Киев, 01011
 avmanko2607@gmail.com

Конкурентоспособность Украины на международном уровне

Аннотация. В статье рассматриваются критерии оценки стран, которые применяются такими международными организациями, как Всемирный экономический форум в Давосе, Швейцарский экономический институт, Всемирный банк, американский исследовательский центр «The Heritage Foundation», ООН, международной организацией Transparency International. Исследован рейтинг Украины с помощью следующих показателей: индекс глобальной конкурентоспособности, индекс глобализации, индекс легкости ведения бизнеса, индекс экономической свободы, индекс восприятия коррупции, индекс развития человеческого потенциала. Также проанализированы сильные и слабые стороны украинской экономики.

Ключевые слова: конкурентоспособность, конкурентные преимущества, экономическое развитие, критерии оценки, рейтинг конкурентоспособности.

Mykola Denysenko,
 Professor of Enterprise Economics Department of Kyiv National University of
 Technologies and Design
 2 Nemirovicha-DanchenkoSt, Kyiv 01011
 profden@bk.ru

Anna Bobrovnik,
 PhD student of Enterprise Economics Department of Kyiv National University
 of Technologies and Design
 2 Nemirovicha-DanchenkoSt, Kyiv 01011
 avmanko2607@gmail.com

Ukrainian competitiveness at international level

Abstract. The article examines the criteria for assessing countries, is applied by international organizations such as the World Economic Forum in Davos, the Swiss Economic Institute, the World Bank, the American Research Center “The Heritage Foundation”, the United Nations, the international organization Transparency International. The rating of Ukraine is studied with the help of the following indicators: global competitiveness index, globalization index, ease of doing business index, economic freedom index, corruption perception index, human development index. Also, the strengths and weaknesses of the Ukrainian economy have been analyzed.

Keywords: competitiveness, competitive advantages, economic development, evaluation criteria, competitiveness rating.